

Nr 87.

Av herr **Holmgren**, om förbud under viss tid mot jakt efter örn.

Särskilt tillkallade sakkunniga hava den 15 sistlidna maj avgivit förslag till vissa ändringar i bestämmelserna rörande jakt och fågelskydd.

I fråga om örnarna hava de sakkunniga anført följande:

»Att örnarna från jaktsynpunkt måste betraktas såsom övervägande skadliga djur, torde ej kunna bestridas. Särskilt gäller detta kungsörnen. Visserligen förtär han i ganska stor utsträckning döda djur, men han griper också med förkärlek hare och även en del jaktbara fåglar såsom tjäder, orre, ripa o. s. v. Havsörnen livnär sig framför allt av fisk, men dessutom förtär han i icke ringa grad vissa arter sjöfågel såsom dykänder. Mera sällan torde han träda den egentliga jaktvårdens intresse för nära. Icke heller för fiskerinäringen kan hans fiskfångst inom vårt land tillmätas någon nämnvärd betydelse.

Enligt samstämmiga uppgifter icke blott från vårt land utan även från andra länder i Europa hava örnarna starkt avtagit i antal. Därför hava också inom åtskilliga stater skyddsåtgärder vidtagits för att förhindra dessa ståtliga fåglars utrotande. I Preussen äro örnarna sedan 1920 helt skyddade. I Braunschweig är havsörnen helt fridlyst och i Baden, Mecklenburg, Oldenburg-Sonderhausen m. fl. stater är den fridlyst under tiden den 1 mars —30 september. Vidare äro örnarna helt fredade inom vissa delar av Schweiz.

Vad vårt land beträffar häckade för några tiotal år sedan *kungsörnen* ännu på spridda ställen i mellersta Sverige och var i de nordliga trakterna allmänt förekommande. Numera är den såsom häckfågel inskränkt till Norrlands fjällområden och ödsligare skogstrakter och finnes även där mycket sparsamt. Under häckningstiden kommer kungsörnen överhuvud icke alls i konflikt med jaktvårdsintresset, och den skada den vid denna tid tillfogar det vilda inom de öde vidder, där den då vistas, torde heller icke böra komma i betraktande. De gamla fåglarna övervintra vanligen i sin hemtrakt men förföljas där starkt. De yngre flytta söder ut, och en stor mängd av dessa draga härvid över Skåne, där de kvarstanna någon

tid, för att sedan fortsätta över Östersjön till Tyskland. Enstaka individer kvarstanna dock i sydliga Sverige, så framt vintern ej blir allt för sträng. Under denna flyttning kunna tydligtvis kungsörnarna förorsaka någon skada på viltstammen inom de mera jaktvårdade områdena av landet, men då dessa örnar numera äro fåtaliga, bör dock detta icke föranleda ett fortsatt utrotningskrig mot dem.

T a b e l l I. *Enligt Sveriges officiella statistik under åren 1907—1918 inom riket dödade kungsörnar och havsörnar.*

(Endast de län, inom vilka fällts 9 örnar och därutöver hava upptagits.)

		1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918
Malmöhus	län	36	84	83	107	62	45	29	32	65	63	46	31
Kristianstads	»	31	52	35	30	43	24	23	23	34	22	25	19
Blekinge	»	97	38	38	41	35	13	9	10	30	21	29	32
Hallands	»	24	17	13	45	16	17	16	11	10	9	—	—
Östergötlands	»	—	101	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skaraborgs	»	—	—	—	31	—	—	—	—	—	—	—	—
Kronobergs	»	12	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—
Stockholms	»	—	16	11	17	—	—	13	—	—	—	—	—
Jämtlands	»	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Västernorrlands	»	—	—	—	—	—	—	—	—	22	—	—	—
Västerbottens	»	35	36	29	41	23	30	52	11	16	23	23	43
Norrbottnens	»	31	40	16	19	19	35	22	24	23	35	20	22
Hela riket		325	410	261	370	225	201	182	127	223	191	171	172

Såvitt de statistiska uppgifterna giva vid handen, fällas de flesta örnarna i de fyra sydligaste länen samt i Västerbottens och Norrbottens län. Främsta rummet med hänsyn till de fällda örnarnas antal intager, såsom framgår av ovanstående tabell I, Malmöhus län.

Av de ovan meddelade skottsiffrorna synes framgå, att örnarna starkt avtagit i antal under de senaste 10 åren. Under 5-årsperioden 1907—1911 låg nämligen medelskottsiffran ännu vid 318 men föll under de följande sju åren till 181, alltså med icke mindre än 137, d. v. s. omkring 43 procent. Emellertid äro dessa skottsiffror otvivelaktigt synnerligen otillförlitliga och tillåta säkerligen icke några mera vittgående slutsatser.

Vilken betydande minskning i örnarnas antal, som under senare decennier ägt rum, framgår tydligt nog under höststräcken över sydvästra Skåne. För blott omkring 30 år sedan kunde man under senhösten på den s. k. Skanörs ljung se hundratals sträckande örnar, men numera uppträda även där under höststräcket blott enstaka individer.

Även de av zoologiska jägaresällskapet i Lund och skånska jaktföreningen i deras årsberättelser meddelade skottsiffrorna giva vid handen, att en betydande decimering av örnstammen ägt rum under de senare åren.

Tabell II. Örnar, skjutna i Skåne enligt zoologiska jägarsällskapets och skånska jaktföreningens årsberättelser.

Å r	Antal örnar	Areal i hektar för de i uppgif- terna avsedda områden	Å r	Antal örnar	Areal i hektar för de i uppgif- terna avsedda områden
1907	42	339 293	1914	38	512 729
1908	79	390 643	1915	50	532 226
1909	42	459 633	1916	48	537 255
1910	67	465 344	1917	50	548 063
1911	51	500 361	1918	26	517 193
1912	42	494 797	1919	33	570 077
1913	42	520 069	1920	30	517 631

Enligt ovanstående skottsiffror, som för den areal de omfatta torde vara jämförelsevis korrekta, skötes under 5-årsperioden 1907—1911 årligen inom Malmöhus och Kristianstads län på en genomsnittlig areal av 431 055 hektar i medeltal 56 örnar och under perioden 1912—1916 på en genomsnittlig areal av 519 415 hektar i medeltal 44 örnar samt under 4-årsperioden 1917—1920 på en areal av 538 241 hektar i medeltal 35 örnar, d. v. s. under det att arealen 1912—1916 ökats med 88 360 hektar har medelskottsiffran sjunkit med 12, och för de fyra senaste åren äro i förhållande till perioden 1907—1911 ifrågavarande siffror 107, 186 resp. 21. För att än tydligare få en bild av minskningen i örnarnas antal beräkna vi ur ovanstående tabell den areal, som under de tre nämnda perioderna belöpte å varje fälld örn. Det visar sig då, att under 1907—1911 sköts en örn på 7 690 hektar, under 1912—1916 en örn på 11 805 hektar och under 1917—1920 en örn på 15 378 hektar, d. v. s. för närvarande behöves nästan dubbla arealen mot 1907—1911 för en örn. Denna minskning i örnarnas antal är så mycket mera betänklig, som dessa siffror härröra från det område av vårt land, inom vilket den bäst genomförda jaktvården bedrives, och där på den grund också rovfåglarna mest energiskt efterhållas. Då icke ens på dessa jaktmarker, där hela Skandinaviens och sannolikt även en del av Finlands yngre örnstam under några månaders tid sammantränges, trots ett energiskt förföljande någon ökning i skottsiffrorna kunnat uppnås utan tvärtom eu avsevärd minskning inträtt, måste det vara tydligt, att stammen är synnerligen hårt åtgången.

En lika stark minskning har övergått *havsörnstammen*. Ännu så sent som 1898 kunde i ett arbete över vår fågelfauna författarna säga, att »i Sverige är han (havsörnen) rätt allmän och häckar från och med Skåne norrut över hela landet». Under loppet av de senaste 20 åren har häri en sådan ändring inträtt, att man nu måste beteckna havsörnen som en mycket sällsynt fågel, vars häckplatser lätt kunna räknas. Från Skåne och det inre av Småland liksom från hela västkusten är den sålunda försvunnen såsom häckfågel.

Vid Vänern häckar den, såvitt man vet, icke mera och troligen icke heller vid Mälaren. Dess sydligaste häckplatser torde numera vara att söka på Öland, där den bygger såväl på södra som på norra udden. Allmännast torde den för närvarande förekomma inom Roslagens och Södermanlands skärgårdar, där dock hela stammen torde kunna beräknas till högst tio par, samt vid en eller annan av de stora sjöarna i norra Lappland. Slutligen torde den häcka i några par utmed den norrländska kusten, ehuru säkra meddelanden härom saknas. Enligt från jägmästarna inhämtade uppgifter skulle den förekomma häckande endast inom 9 revir. Det torde därför vara uppenbart, att havsörnstammen inom vårt land ej kan vara synnerligen stor, och torde den knappast kunna omfatta mera än högst omkring 20 à 30 par. På grund av detta starka avtagande har också på en del lokaler havsörnsbona blivit av enskilda naturvänner fredade.

Den årliga avskjutningen av havsörnen kan icke närmare avgivas, enär i de meddelade skottsiffrorna på örnar ingen skillnad göres mellan de båda arterna. I de från zoologiska jägarsällskapet och skånska jaktföreningen föreliggande uppgifterna torde emellertid ingå endast ett jämförelsevis litet antal havsörnar. Det stora flertalet utgöres nämligen av unga kungsörnar, och detta är helt säkert även fallet med skottsiffrorna från andra trakter. Ehuru väl sålunda efter allt att döma ett mindre antal havsörnar än kungsörnar årligen fällas inom landet, kan man dock med stor sannolikhet antaga, att detta antal på grund av stammens fåtalighet icke dess mindre utgör en synnerligen stark beskattning.

Av det ovan sagda torde framgå, att såväl kungs- som havsörnstammen inom vårt land är synnerligen starkt försvagad, och på grund av den fåtalighet, i vilken örnarna nu uppträda, torde de, såsom redan framhållits, i stort sett ej kunna förorsaka någon mera kännbar skada varken på det jaktbara villebrådet eller på tamdjuren. Därmed har också det berättigade i en ständig förföljelse av dem bortfallit.

Orsakerna till örnarnas starka och hastiga tillbakagång äro att söka dels i den genom odlingen mångenstädes i landet framkallade ändringen i livsbetingelserna för dem samt dels och kanske huvudsakligen i den intensiva förföljelse, för vilken dessa fåglar varit och alltjämt äro utsatta. Denna har energiskt bedrivits både vid boet och under flyttningstågen samt blivit så mycket mera ödeläggande som örnarna fortplanta sig långsamt. De lägga vanligen två, ytterst sällan tre ägg men få i regel endast en eller två ungar. Dessa bliva först efter flera år fortplantningsdugliga. Drivfjädern till förföljelsen har varit dels den utbredda föreställningen, att örnarna höra till de skadedjur, som överallt och i möjligaste mån böra utrotas, dels de för dödade örnar utbetalda skottpenningarna och dels det höga pris, som naturaliehandlare betala för örnskin och örnägg.

Skola dessa vår faunas ståtligaste fåglar kunna räddas undan en fullständig utrotning, är det nödvändigt, att de komma i åtnjutande av skydd

Man kan därvid tänka på antingen ett partiellt skydd under häckningstiden eller en total fridlysning under hela året. Vad beträffar den förstnämnda åtgärden, skulle örnarna därigenom komma i åtnjutande av åtminstone en relativ fred på böplatsen och sålunda mera ostört kunna uppföda sina ungar men bleve fortfarande under hela den övriga delen av året utsatta för en intensiv förföljelse, som för den svaga stammen helt säkert innebure en betydande fara. Det stora flertalet örnar skjutas nämligen, såsom redan framhållits, just under höst- och vintermånaderna. Kombinerades en dylik skyddsåtgärd med en total fridlysning inom staten tillhöriga skogar och marker, så skulle väl ytterligare vinnas, att örnarna under sina flyttningsfärder här och där funne replipunkter, där de voro fredade mot förföljelse, men en dylik åtgärd skulle dock endast i ringa mån öka effektiviteten i skyddet, enär enligt den tillgängliga statistiken endast ett helt obetydligt antal örnar årligen fällas inom kronoskogarna. Under åren 1913—1918 dödades endast 5 stycken. De sakkunniga hålla sålunda före, att det mest önskvärda skulle vara att tillgripa ett totalförbud mot att döda örnar och plundra deras bon på ägg eller ungar.

Det har emellertid synts de sakkunniga vara viktigt att vid fastställande av skyddsbestämmelser för sådana fåglar som örnarna, vilka sedan gammalt ansetts såsom synnerligen farliga rovfåglar, gå fram med en viss försiktighet. Denna har synts bjuda att icke, i allt fall ej för närvarande, bland skyddsstadgans bestämmelser, som äro avsedda att vara av mera bestående art, införas totalförbud. De sakkunniga hava fördenskull, även om därigenom icke vinnes det skydd som kunde vara önskvärt, stannat vid att föreslå fridlysning för örnen under häckningstiden och lämplig tid därefter för möjliggörande av ungarnas utväxande, och har skyddstiden föreslagits till den 1 mars—31 juli. Härjämte hava de sakkunniga ansett lämpligt att, till den verkan det hava kan, allt dödande av örn inom kronoskogarna må förbjudas.

Med hänsyn till örnstammens nuvarande synnerliga svaghet och då det kan sägas, att örnarna praktiskt taget här i landet stå nära utrotning, hava de sakkunniga emellertid ansett nödvändigt, så vida skyddsåtgärderna ej skola komma för sent, att totalförbud mot jakt efter örn införas för några år framåt, exempelvis fem år.

Gent emot en dylik åtgärd kan naturligtvis anföras, att därigenom viltstammen och vissa tamdjur i någon mån utsättas för en ökad fara. Vad tamdjuren angår, så torde den skada örnarna förorsaka ej vara nämnvärd. och enligt de sakkunnigas förslag skulle det fortfarande jämlikt 13 § jaktlagen vara tillåtet att döda örn, om den inkommer på gård eller i trädgård. Det kan nämligen å ena sidan ej anses vara rimligt att beröva innehavarna av gård eller trädgård rätt att freda sina hemdjur från att angripas av rovfåglar och, om örnar uppträda på dylika ställen, torde det i regel bero på, att de trakta efter något tamdjur. Å andra sidan kunna de enstaka indi-

vider, som fällas på nämnda platser, ej nämnvärt decimera örnstammen och sålunda menligt inverka på dess bestånd. Vad åter beträffar örnarnas skadegörelse å viltstammen, vilja de sakkunniga framhålla, att bevarandet av dessa ståtliga fåglar åt vår djurvärld väl kan anses så viktigt, att den uppföring av ett antal harar, skogs- och fälthöns samt änder, som därför kräves, ej får väga alltför tungt i vågskålen och kan icke heller med det ringa antal, i vilket örnarna numera finnas, medföra någon större ekonomisk förlust varken för de enskilda jägarna eller för staten. Flyttningsfärderna, under vilka örnarna uppträda inom mera jaktvårdade områden, försiggå under en jämförelsevis kort tid.

Enär dock i vissa fall, såsom då någon örn för en längre tid slår sig ner på ett jaktvårdat område, möjligen skulle kunna tänkas, att en mera avsevärd skada kunde förorsakas, hava de sakkunniga till bestämmelserna rörande skydd för örnen liksom beträffande övriga till skydd upptagna rovfåglar föreslagit det tillägg, att länsstyrelsen samt för de kronomarker, för vilka icke i jaktavseende gälla särskilda föreskrifter, domänstyrelsen skall äga att på särskild ansökning meddela tillstånd att å eljest förbjuden tid döda örn inom visst område.»

Frågan om ändringar i jaktlagen är emellertid ännu icke så beredd, att proposition i ärendet kan förväntas under innevarande riksdag. Såsom de sakkunniga framhållit stå örnarna här i landet praktiskt taget nära utrotning och komma helt visst, innan proposition till deras skydd hinner afgivas, att yttermera decimeras till antalet.

På grund härav vill det synas befogat att redan nu vidtaga åtgärder för att skydda dessa sällsynta djur från att förintas. Ett totalförbud mot jakt efter örn under exempelvis fem år lärer kunna betraktas som en lämplig åtgärd, vilken i samband med ändring av jaktlagens § 13 utan svårighet låter sig genomföras.

Åberopande det ovan anförda får jag hemställa,

att riksdagen med ändring av jaktlagens § 13 ville besluta, att totalförbud mot jakt efter örn införes under fem år.

Stockholm den 19 januari 1924.

Bj. Holmgren.